

N ô O
V A L L A
A R E N G U K A V A

* * *

Tôravere 1991

Sisukord.

		Lk
Sisukord	1	
Sissejuhatus		2
1. Nõo külanõukogu kui haldusüksuse kujunemine, tema asend, piirid ja sisestruktuur	3	
1.1 Haldusüksuse ajalooline kujunemine	3	
1.2 Asend ja struktuur	3	
1.3 Koostöö naabritega	5	
2. Demograafiline struktuur, elanikkond, asustus	5	
2.1 Rahvaarv ja elanikkonna soolis- vanuse- line struktuur	5	
2.2 Asustus	7	
2.3 Tööhõive ja pendelliikumine	8	
2.4 Sotsiaalsfäär ja teenindus	9	
3. Kohalikud ressursid	11	
3.1 Maafond		11
3.2 Maa tsoneerimine		11
3.3 Veeressursid	11	
3.4 Muud ressursid		12
4. Majandustegevus ja ettevõtlus	13	
4.1 Struktuur		13
4.2 Nõo kolhoos		14
4.3 Nõo külanõukogu tootmisettevõtete organisatsioon	16	
4.4 Transport ja side	16	
4.5 Talumajapidamised	17	
4.6 Uute talude teke		19
4.7 Looduskaitse	19	
5. Finantsressursid ja valla eelarve	20	
5.1 Külanõukogu 1991.a. eelarve	20	
5.2 Nõo valla territooriumilt laekuvate tulude hinnang	21	
5.3 Maksusoodustuse põhimõtted		21
5.4 Eelarveliste kulude struktuurne hinnang	22	

SISSEJUHATUS.

Nôo vallas on head eeldused, et omavalitsusele täielikult üle anda kõik kohaliku haldamisega seotud küsimused. Seda soodustab valla optimaalne suurus, hea geograafiline asend ja kohaliku majanduse struktuur. Viimane on küll tagasihoidlik, kuid valla halduses ja valla heaks kasutatuna on ta alustuseks piisav.

Omavalitsuse käivitumisel peaks alguses jälgima, eriti kohalikule eelarvele tulevate ettevõtete-asutuste puhul, et töötajate olukord ei halveneks. Sama peame nõudma ka teiste valla liikmete puhul. Kui suudame saavutada stabiilsuse ja käivitada omavalitsuse täies mahus, siis saame minna inimeste heaolu parandamise suunas, mis on omavalitsuse ainsaks eesmärgiks.

Lähemas tulevikus saab tõenäoliselt suurimaks probleemiks töötute probleem. Kohalik omavalitsus on suuteline nende eest tulevikus loodetavasti efektiivselt hoolitsema.

Ettevõtlusega seotu probleemid on eelkõige seotud Nôo kolhoosiga ja tema tulevikuga. Ei tohi lubada, et selle tootmisvormi muutumisel teisteks jääks kannatajaks inimene. Eelkõige peame hoidma inimest ja rakendama selle heaks ka majanduse ning ettevõtete kõik võimalused.

1. NÔO KÜLANÔUKOGU KUI HALDUSÜKSUSE KUJUNEMINE, TEMA ASEND, PIIRID JA SISESTRUKTUUR.

1.1 Haldusüksuse ajalooline kujunemine.

Nõo külanõukogu kui haldusüksus moodustati 1945.a. pärast sõda moodustatud Nõo valla piirides.

1954.a. liideti Nõo külanõukoguga Meeri ja Luke külanõukogud. Liidetud külanõukogud olid vabariigiaegsete valdade piirides loodud. Meeri vald moodustati 1. aprillil 1939.a. toonaste Meeri, Keeri ja Vastse-Nõo valdade liitmisel.

1. jaanuaril 1969.a. liideti Nõo külanõukogu territooriumiga Lemmatsi külanõukogu territooriumist 2018 ha suurune ja Tähtvere külanõukogu territooriumist 269 ha suurune maa-ala, kus asusid Nõgiaru sovhoosi maakasutused. Selle tulemusel tulid Nõo külanõukogu haldusesse üle Nõgiaru ja Kaasmaru külad, seda vastavalt Lemmatsi ja Tähtvere haldusest.

Seoses Elva külanõukogu likvideerimisega 1. augustil 1972.a. liideti Elva külanõukogu territooriumist 6265 ha maad Nõo külanõukoguga. Liidetud territooriumil asusid Nõo sovhoosi maakasutus ja riikliku metsafondi maa. Likvideeritud Elva külanõukogust anti Nõo külanõukogu haldusse üle Oomiste, Palumäe, Kodijärve, Etsaste, Illi, Laguja, Tamsa, Altmäe, Uuta, Sassi ja Ketneri külad.

1. jaanuaril 1977.a. muudeti Nõo külanõukogu piire ja sellega seoses liideti külanõukogu territooriumist 2271 ha Kambja külanõukoguga. Lahutatud territooriumil asus Kambja sovhoosi maakasutus ning Palumäe, Kodijärve, Oomiste, Sulu ja Ivaste külad.

Viimaste muutuste tulemusel kujuneski 1. jaanuariks 1977.a. välja Nõo külanõukogu senini kehtiv haldusterritoorium. Külanõukogus asuvad Nõo ja Tõravere alevikud ning Aiamaa, Altmäe, Ennu, Etsaste, Illi, Järiste, Keeri, Ketneri, Kolga, Kääni, Laguja, Luke, Meeri, Nõgiaru, Sassi, Tamsa, Unipiha, Uuta, Vissi ja Voika külad.

1.2 Asend ja struktuur.

Nõo külanõukogu asub Tartu maakonna keskosas ja jääb Tartu linnast edelasse. Nõo kiriku geograafilised koordinaadid on 58 16'38" põhjalaiust ja 26 31'53" idapikkust. Lõuna poole jääb Elva linn. Piirnevateks valdadeks saavad põhjast Ülenurme, Tähtvere ja Puhja, Konguta ja Rannu ning idast Kambja. Lõunast jõuab Nõo külanõukogu välja Elva linnani. Külanõukogu territoorium on kokku 198 ruutkilomeetrit, millest ligikaudu 129 ruutkilomeetrit kuulub Nõo kolhoosi maakasutusse. Ülejäänud alad on Elva Metsamajandi kasutuses.

Piirid millistes Nõo külanõukogu praegu asub on põhiliselt määratud Nõo kolhoosi piiride ja maakasutusega. Kolhoos määrab suurelt osalt ka külanõukogu sisestruktuuri. Välja on kujunenud viis kolhoosi osakondade keskustega kokkulangevat tsentrit. Üldiselt asuvad külad Nõost ühtlasel kaugusel ja on põhimõtteliselt keskusega transpordiga ühendatud. Erandiks on

siin kõige Elva linna poolne kant, kolhoosi Tamsa osakond, mis on Nôoga üsna halavasti ühenduses ja enam seotud paljuski Elva linnaga (vt tabel nr 1). See ei saa veel olla aluseks antud piirkonda tulevikus eraldada, pigem tuleb astuda samme selle osa transpordi ja olmeküsimuste lahendamiseks. Külanôukogu muus osas on tänu Tartu - Elva maanteele ja raudteele transpordiprobleemid hästi lahenenud. Transporditingimused jäävad veel soovida maanteest ja raudteest eemalolevate külade puhul (Keeri, Meeri, Etsaste, Unipiha, Laguja).

Nr	asula kaugus Nôost (km)	tähtsus struktuuris
1.Nôo al	-	k/n, kolh.k
2.Nôgiaru k	4	os.keskus
3.Järiste k	4	-
4.Aiamaa k	5	-
5.Unipiha k	6	-
6.Kolga k	2	-
7.Luke k	5	os.keskus
8.Ennu k	11	-
9.Etsaste k	12	-
10.Kääni k	14	-
11.Laguja k	16	-
12.Ketneri k	18	-
13.Sassi k	15	-
14.Illi k	14	-
15.Tamsa k	10	os.keskus
16.Uuta k	13	-
17.Altmäe k	8	-
18.Voika k	5	-
19.Tôravere al	5	Instituut
20.Vissi k	6	-
21.Meeri k	5	os.keskus
22.Keeri k	8	-

Tabel nr 1:Nôo külanôukogu alevike ja külade kaugus ja tähtsus k/n struktuuris.

Tulevikus on oodata põhiliselt maakasutuse muutusi seoses talude tekkega, nii vanade taastamise kui ka uute asutamisega. Talunduse arenguga seoses võib ainsa reaalse piire puudutava probleemina esile kerkida küsimus nendest talumaadest, millistest osa jääb ühe ja teine osa teise valla territooriumile. On juba ette tulnud juhus, kus Nôo valla territooriumil on ainult loodud talu keskus, ehk nagu ta senise määrangu järgi õigem on, talunik Nôos sissekirjutatud, aga taastatava talu maad on kõik naabervalla territooriumil. Sellistel juhtudel tuleks ilmselt kõne alla piiride muutmine selliselt, et talu tervikuna ühes vallas asuks, kas seda aga vaja on tuleb igal korral eraldi kolmepoolselt otsustada - mõlema valla ja talu esindaja.

Üldjuhul ei saa tulevikus arvestada valla territooriumi vähendamisega. Maailma praktika näitab, et paljud ühiskondlikud protsessid kulgevad väiksemates valdades valulisemalt ja on valla liikmetele ebasoovitavamad. Siia

kuuluvad sellised näitajad nagu tööpuudus, maksud. Ka haldamise osas vajavad üldjuhul väikesed vallad ka enam riigilt eelarvelisi toetusi.

Nôo külanõukogu viis keskust langevad kokku kolhoosi keskustega, Nôo alevikus, Nõgiaru, Luke, Tamsa ja Meeri külades. Need on suurimateks keskusteks, mis viimasel ajal on kõik peale Nôo aleviku vähenenud. Nende kõrval on üldisest kontekstist natuke eraldiseisvaks üksuseks Tõravere alevik kus asub kolhoosi ja tema struktuuridega suhteliselt nõrgalt seotud Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituut.

1.3 Koostöö naabritega.

Arvestades külanõukogu senist staatust haldusorganite struktuuris, siis ei saa kõne alla tulla mingi väljakujunenud koostöö naabritega. Naaberkülanõukogudega (valdadega) ei ole see ka praeguseks välja kujunenud. Tulevikus võiks see tulla kõnealla ja seda eriti teabe, loodushoiu, maksukorralduse jms valdkondades.

Suurem koostöö võiks välja kujuneda Elva linnaga. Eelkõige puudutab see korraldus- ja liiklus- ning transpordialast koostööd. Nôo ja Elva politseinikud on juba korraldanud ühiseid reide ja plaanis on välja kujundada ühine ja sõltumatu sidesüsteem. On täiesti arvestatav keskusega Elvas väljakujundatav korrakaitsekeskus Tartumaa lõunaosas.

Elva linnaga on lootustandev ka puhketsoonidealase poliitika ühine väljatöötamine, kuna suurem osa Nôo külanõukogu territooriumil asuvatest aianduskooperatiividest asub Elva linna vahetus naabruses.

2. DEMOGRAAFILINE STRUKTUUR, ELANIKKOND, ASUSTUS.

2.1 Rahvaarv ja elanikkonna soolis-vanuseline struktuur.

Nôo külanõukogu alaliste elanike arvu praegustes haldusala piirides saab käsitleda alates aastast 1977, mil Külanõukogu oma suuruse omandas.

Vaadeldes alaliste elanike arvu ajavahemikul 1.1.1977.a. kuni 1.1.1990.a., siis on külanõukogus tervikuna nende arv vähenenud 3960-lt 3511-ni, mis teeb keskmiselt ligikaudu kolmkümmend viis inimest aastas (vt tabel nr 2).

Nagu tabelist nr 2 näha on selle perioodi jooksul sündid ja surmad ligikaudu tasakaalus olnud. Ainult pisut on aastate lõikes keskmiselt surmajuhtumeid rohkem kui sündide, vastavalt 54 ja 58 aasta kohta perioodil 1977 kuni 1990.

Kui oletada, et demograafiline dünaamika lähiaastatel ei muutu, siis 1. jaanuariks 1995.a. on Nôo külanõukogu alaliste elanike arv vahemikus 3300 kuni 3350. Seoses elatustaseme globaalse muutusega riigis ja arvestades võimalikke omandisuhete muutusi maal ja ka linnas, ning uusettevõtlust, võib see prognoos mitte eriti täpseks osutuda. Sellele vaatamata võib vähemalt

lähiaastatel arvestada siiski alaliste elanike arvu mõningase jätkuva vähenemisega.

Seisuga	alalisi elanikke	sünd.	surn.
1.1.1977	3960	53	52
1.1.1981	3771	59	63
1.1.1982	3747	59	62
1.1.1983	3733	53	76
1.1.1984	3699	40	54
1.1.1985	3624	59	62
1.1.1986	3674	50	51
1.1.1987	3612	55	56
1.1.1988	3581	54	46
1.1.1990	3511	55	50

Tabel nr 2: Alaliste elanike arvu dünaamika Nõo külanõukogus perioodil 1.1.1977.a. kuni 1.1.1990.a..

Kui vaadata elanikkonna vanuselist jagunemist, siis siin on näha suurt stabiilsust. Tabelis nr 3 on toodud samuti ajavahemikul 1977 kuni 1990 alaliste elanike vanuseline jagunemine: alla viieteist aastased, tööealised ja pensioniealised. Sulgudes on toodud vastav protsent alaliste elanike üldarvust antud hetkel.

Seisuga	alla 15.a.	töö- ealisi	pensio- näre
1.1.1977	1011(25%)	1976(50%)	973(25%)
1.1.1981	965(25%)	1874(50%)	932(25%)
1.1.1982	964(26%)	1885(50%)	898(24%)
1.1.1983	989(26%)	1854(50%)	890(24%)
1.1.1984	1017(27%)	1810(49%)	872(24%)
1.1.1985	979(27%)	1771(49%)	874(24%)
1.1.1986	971(27%)	1790(49%)	886(24%)
1.1.1987	949(26%)	1779(49%)	884(25%)
1.1.1988	914(25%)	1784(50%)	883(25%)
1.1.1990	872(25%)	1769(50%)	870(25%)

Tabel nr 3: Alaliste elanike vanuseline struktuur ajavahemikul 1977 kuni 1990.

Et vanuseline struktuur läbi aastate on stabiilne näitab, et elanikkonna vähenemine puudutab võrdselt kõiki vanusegruppe haldusalal.

Arvestades aastast keskmist alaliste elanike vähenemist (ligikaudu 35), võime hinnata eri vanusegruppide suurust 1995.a. alguseks. Tehes samad

eeldused, mis elanikkonna arvu üldisel prognoosimisel (vt eespool), võib oletada, et see on ligikaudu selline nagu antud tabelis nr 4.

alla 15.a.	830,
tööealisi	1700,
pensioniealisi	830.

Tabel nr 4: Prognoos Nõo valla alaliste elanike vanuselise struktuuri osas 1995.a.

Üsna kindlalt võib oletada, et eri vanusegruppide omavaheline suhe ka tulevikus oluliselt ei muutu.

2.2 Asustus.

Nõo külanõukogus on praegustes piirides kokku kakskümmend küla ja kaks alevikku.

Asula	1.1. 1977	1.1. 1981	1.1. 1982	1.1. 1983	1.1. 1984	1.1. 1985	1.1. 1986	1.1. 1987	1.1. 1988	1.1. 1989	1.1. 1990
Nõo al	1069	1187	1211	1226	1262	1273	1275	1299	1274	1440	1360
Nõgiaru k	328	303	304	344	338	321	313	301	318	274	279
Järiste k	67	55	49	45	44	37	32	40	42	47	44
Aiamaa k	94	79	75	76	70	70	73	70	61	55	71
Unipiha k	97	76	80	83	81	75	71	69	68	68	53
Kolga k	48	52	49	48	51	49	45	47	45	38	37
Luke k	481	441	439	419	404	399	388	373	362	329	325
Ennu k	46	39	30	34	24	23	22	21	20	17	18
Etsaste k	67	75	68	79	74	74	88	95	95	78	85
Kääni k	34	26	28	31	30	30	31	30	32	32	31
Laguja k	57	50	41	30	29	27	28	26	27	34	29
Ketneri k	43	27	27	21	20	17	17	16	17	15	15
Sassi k	25	27	27	25	25	22	22	23	23	27	24
Illik 103	93	89	80	81	84	82	74	75	66	79	
Tamsa k	89	99	93	102	88	86	80	83	91	77	82
Uuta k	69	54	56	48	49	48	55	54	50	59	47
Altmäe k	38	32	30	33	31	30	31	31	30	24	32
Voika k	158	136	128	114	108	101	103	104	110	111	115
Tõravere	417	388	375	366	360	361	371	364	360	350	335
Vissi k	87	70	72	71	69	75	75	80	81	78	81
Meeri k	492	416	428	417	419	413	401	373	360	376	330
Keeri k	51	46	48	41	42	45	44	39	40	50	40

Tabel nr 5: Nõo külanõukogu elanikke arvu muutus külade-alevike lõikes ajavahemikus 1977.a. - 1990.a..

Kui kogu külanõukogu elanike arv on vähenenud, siis asustatud punktide elanike arvu puhul puudutab vähenemine kõiki peale keskuse - Nõo aleviku. Vähenenud ei ole numbriliselt ka Etsaste küla elanike arv.

Nagu tabelist nr 5 näha, on külanõukogu üldise elanike arvu vähenemise foonil märgata külanõukogu siseselt alaliste elanike liikumist perifeeriast keskuse suunas.

Sellise situatsiooni tekkimine on olnud võimalik tänu ehituspoliitikale, mis Nõo külanõukogu territooriumil põhiliselt kohaliku kolhoosi kaudu realiseerus. Kogu vaadeldava perioodi jooksul on ehitustegevus käinud ainult Nõo alevikus. Vaid Meeri külas on neile lisaks ehitatud paar ühepereelamut. See ongi tinginud paremate spetsialistide, tööjõu ja ka elanike koondumise Nõo alevikku. Kolhoosi ääremaa del on selle tulemusel probleeme ka hea tööjõuga. Lisaks kõigele viidi kaheksakümnendate aastate lõpul ka kolhoosi keskus Luke külast Nõo alevikku.

Omamoodi erandi moodustab Tõravere alevik, kus asub Eesti TA Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituut ja mis on kohaliku kolhoosiga nii organisatsiooniliselt kui ka struktuuriliselt nõrgalt seotud. Sellele vaatamata on ka Tõravere aleviku alaliste elanike arv vähenenud. Ka see on kohaliku korteri- ja ehituspoliitika ning ehitusvõimaluste puudumise tulemus.

asula	Muutused ajavahe- mikul 1977 - 1990	prognoos 1995.a.
Nõo al	+291	1450
Nõgiaru k	-49	260
Järiste k	-23	34
Aiamaa k	-23	60
Unipiha k	-44	35
Kolga k	-11	32
Luke k	-156	265
Ennu k	-28	alla 10
Etsaste k	-18	92
Kääni k	-3	30
Laguja k	-28	19
Ketneri k	-28	-
Sassi k	-1	23
Illi k	-24	70
Tamsa k	-7	80
Uuta k	-22	40
Altmäe k	-6	30
Voika k	-43	100
Tõravere al	-82	300
Vissi k	-6	79
Meeri k	-162	270

Tabel nr 6: Nôo asustatuse muutus ajavahemikus 1977 - 1990 ja prгноos aastaks 1995.

Kui hinnata asunduste arengut tuginedes vaadeldavale perioodile, siis saame prognoosi Nôo valla külade ja alevite asustatuseks aastaks 1995 (vt tabel nr 6). Selle järgi on 1995.a. väljakujunenud asustatus, kus on teravalt esil Nôo alevik ligi pooleteisetuhande elanikuga. Teise grupi moodustaks Nôgiaru, Luke ja Meeri külad ning Tôravere alevik, ku on elanikke kaks kuni kolmsada.

Kolmanda grupi moodustaks alla saja elanikuga külad, millised oleksid kôik ülejäänud seitseteist küla. Omamoodi huvitav on hinnang Ketneri küla kohta, mis samasuguse languse jätkudes välja sureb. Ilmselt tähendab see küla kui sellise kadumist ja hajusasunduse tekkimist. Suure tõenäosusega liigubki kogu areng selles suunas, et tekib selline hajus asustus, kus kujunevad välja suuremad alevikud. Nôo vallas on nendeks ilmselt esimese ja teise grupi alevikud ja külad (vt eespool). Seda juhul kui suudame peatada nende elanike arvu vähenemise.

Hajusa asustuse kujunemisele võiks praegu väljakujunenud tendentside jätkudes kaasa aidata ka talude teke. See on heaks juhatajaks, kus tuleks eelkõige hakata arendama majandus-, kultuuri-, sotsiaal jms keskusi ja asutusi arendama.

Kirjeldatud protsesse võivad oluliselt mõjutada kolhoosi tööstruktuuri muutus, talude areng jms tegurid, mis teevad tabelis nr 6 toodud prognoosid üsna ligikaudseteks.

2.3 Tööhõive ja pendelliikumine.

Nagu eespool näha (vt tabel nr 3), on külnôukogu alalistest elanikest ligikaudu stabiilselt 50 % tööealisi. Et see suhe on stabiilne, siis tööealiste elanike vähenemine tuleneb ainult kogu elanikkonna vähenemisest. Kui vaadelda Nôo külanôukogu töötajate üldarvu sõltuvalt asutuste ja ettevõtete olemustest, siis selgub, et see on seisuga 1.1.1991.a. järgmine:

- aktsiaseltsid, kooperatiivid jms	-	57
- sotsiaalsfääri asutused	-	328
- Nôo kolhoos	-	879
- teadusasutus (AAI)	-	148
- muu väiksem tootmine	-	51
	kokku	1463

Tabeli nr 3 andmetega võrreldes näeme, et absoluutarvudes Nôo külanôukogu töövõimelisest elanikkonnast kohapeal rakendamata ligikaudu 300 inimest. Vähemalt niipalju inimesi peab käima tööl väljaspool külanôukogu piire. Neile lisanduvad aga veel töötavad pensionärid ja samuti peab

arvestama seda, et ka kohapeal käib tööl inimesi väljastpoolt. Kui oletada, et selliseid inimesi on teist samapalju, siis on ligikaudu 500 kohalikku elanikku, kes mujal (väljaspool külanõukogu) tööl käivad.

Arvestades külanõukogu enimsoodsat transpordi suunda, siis on selge, et põhiliselt käiakse Nõo külanõukogust tööl Tartus ja Elvas. Samuti on need põhiliselt meie väljastpoolt tulevate töötajate asualaks.

2.4 Sotsiaalsfäär ja teenindus.

Nagu kogu areng, nii on samadest mõjuritest lähtudes Nõo külanõukogu territooriumil välja kujunenud küllaltki ebaühtlane sotsiaalsfääri ja teenindusasutuste jaotus:

Nõo alevik	Nõo Keskkool, kolhoosi spordikool, sidejaoskond + hoiukassa, apteek, muusikakool, raamatukogu, kolhoosi lasteaed, kultuurimaja, ambulatoorium, varumispunkt, õmblusateljée, juuksur, einelaud + söökla, toiduainete ja tööstuskauplus
Tõravere alevik	lasteaed, side + hoiukassa, söökla, kauplus
Nõgiaru	külavelsker-ämmaemandapunkt, kauplus, raamatukogu, kolhoosi lasteaed
Laguja	külavelsker-ämmaemandapunkt (eramajas), algkool (11 õpilast), kauplus, side+hoiukassa
Luke	külaraamatukogu, kolhoosi lasteaed, kauplus, vanadekodu
Tamsa	külakauplus
Meeri	külakauplus, eriinternaatkool

Seega on üldse kokku seitsmes külas - alevikus mingi teenindamine võimalik. Ülejäänud viisteist küla on sunnitud kaupade ja teeninduse järele sõitma mujale. Enamasti käiakse sel juhul kas Elvas või Tartus. Võib öelda, et elementaarselt on tagatud mingi sotsiaalsfääri parem tase Nõo alevikus. Siiski on aleviku kasv teinud vältimatuks kiiremas korras leida võimalus välja ehitada uus teeninduskeskus, mis hõlmaks endas uut ambulatooriumi, kauplust, sauna ja teenindusmaja. Nõo kauplust ja muid teeninduspunkte kasutab enam kui 1700 inimest.

Nõo elanike jaoks ebasoodus olukord on kujunenud Nõo kolhoosidevahelise vanadekoduga, kuhu Nõo enda vanureid praegu saata ei saa. Nõo kolhoos ei ole vanadekodu haldajatega liitunud, sest siis kui kodu rajati oli Nõos veel sovhoos. Nüüd ei ole kolhoos internaatkodu haldajatega liitumisest

enam huvitatud. Nôo külanôukogust oleks aastas vaja kuni viis vanurit vanadekodusse paigutada ja arvestades, et Nôo vanadekodu on hästi sisustatud ja ajakohane, tuleks püüda leida võimalus meie vanurite sinna paigutamiseks.

Neljast lasteaiast kolm on kolhoosi halduses. Majandusraskuste tõttu on nende ülalpidamine kolhoosil ülejõu käiv ning kõigi lasteaedade valla haldusse ületulekuga peaks lasteaedade probleem olema esimeses lähenduses lahendatud. Et laste kodus hoidmine on kasulik, siis võib olla vajalik vahepeal nendele majadele, vähemalt osaliselt kaaskasutajaid leida. Need peaks aga olema lepingupartnerid, kelle käest esimesel võimalusel ruumid kätte saab, kui selleks vajadus peaks tekkima. Kokku on lasteaedades 230 kohta, mis tulevikus valla vajadused peaks katma.

Probleemiks on tulevikus vallale puudulikult väljaarendatud nn äärealadel sotsiaalse teenindamise parandamine. Siin võiks eelkõige tähelepanu pöörata just perspektiivsetele asustuse punktidele Tõravere, Nõgiaru, Luke ja Meeri külates.

Nôo alevikus tegutseb EEL Kiriku kogudus, mille õpetaja praegu Tartust käib, jagades kahte kogudust. On asutamisel fond, mille eesmärgiks on Nôo kiriku oreli taastamine. Tegemist on ühe esimese kirikuga, kus orel kasutusele võeti ja ka orel ise on meistriteos. Nôos tegutseb lisaks veel ka Apostliku õigeusu Kirik, kelle kogudus ei ole suur, kuid omab energilist noort õpetajat.

Hariduse osas on põhiraskus Nôo Keskkooli kanda. Väikestest koolidest on säilinud vaid Laguja külas algkool. Vajadus oleks leida võimalus Tõravere alevikus algkool avada. Seal oleks koolis käivaid lapsi ligikaudu 10 õpilast klassi kohta. Praegu veetakse neid alates esimesest klassist eribussiga Nõkku. Tõraveres oleks tõenäoliselt lahendatud ka kooli kaadri probleem, seda eelkõige TA Instituudist vabaneva kaadri arvel.

Juba ammu ei vasta kohalikele vajadustele ega ka tehnilistele tingimustele Nôo ambulatoorium. Seni on uue ehitus juba lubamatult kaua viibinud. Laguja ja Nõgiaru velsker-ämmaemandapunktid on kitsalt kohaliku tähtsusega, millega aga inimesed siiski väga harjunud on. Tulevikus tuleks kogu arstlik teenindamine Nôo alevikku keskendada, väikeste arstipunktide säilitamine koolides, lasteaedades jms asutustes ei ole otstarbekohane. See nõuab meditsiinilise teenindamise kvaliteedi olulist kasvu.

Praeguse kuue arsti asemele peaks tulevikus Nõole piisama neljast, stomatoloogist nende hulgas. Eraldi oleks mõeldav eraldi lasteasutusi teenendava arsti rakendamist. Keskmehitsiini ja abipersonali vajadus oleks ligikaudu hinnatav kolm kuni neli ühe arsti kohta.

3. KOHALIKUD RESSURSID.

3.1 Maafond.

Maapinna reljeef on Nõo külanõukogy piirides väga muutuv. Tasased põllud vahelduvad künkliku reljeefiga. On tunda Lõuna-Eesti kuppelmaastiku elemente, ehkki veel piisavalt nõrgalt. Kõige raskem pinnareljeef maa harimiseks on Nõo kolhoosi lõunapoolseima, Tamsa osakonna maadel.

Kolhoosi üldpindala 1. jaanuari 1991.a. seisuga oli 12 888 ha. Ülejäänud ligi seitsmeltuhandel hektaril kasutab maid Elva Metsamajand. Metsamajandi maad ei asu kompaktselt, vaid on hajutatud, hõlmates põhiliselt metsasemaid piirkondi külanõukogu territooriumist.

Nõo kolhoosil on haritavaid maid 7 885 ha, mis on 59 % kogumaast ja millest omakorda 5 426 ha ehk 72 % on kuivendatud maid.

Mullastiku poolest kuuluvad Nôo maad Lõuna-Eesti kamar-leetmuldade valdkonda. Valdavateks muldadeks on leetjad ja niisked leetjad ning kahkjad mullad. Mullastiku poolest on teistest maadest erinevad Tamsa osakonna maad. Seal leidub nõrgalt erodeeritud ja erodeeritud karbonaatseid muldasid ja niiskeid delluviaalmuldasid.

3.2 Maa tsoneerimine.

Arvestades muldade eripära, mis põhiliselt määrab ära maa kasutamise kõige suurema otstarbekuse, saab Nôo maade puhul pidada soovitavaks järgmist spetsialisatsiooni:

Nõgiaru & Meeri osakond	- kartulikasvatus,
Nôo osakond	- kartuli- ja teraviljakasvatus,
Tamsa osakond	- veisekasvatus,
Luke osakond	- teraviljakasvatus.

Veisekasvatus Tamsa osakonnas oleks parim mida seal viljelda, seda soodustavad muuhulgas ka reljeefist tulenevad eripärad.

Kahjuks ei ole Nôo kolhoos senini om tootmise paigutamisel mullastikutingimustega erinevates osakondades eriti arvestanud. Kui tulevikus planeerida tootmisüksuste ja talude tootmisprofiile, siis tuleks neid eripärasid võimaluse korral arvestada.

3.3 Veeressursid.

Edelaosas läbib Nôo külanõukogu territooriumi Elva jõgi. Suurematest järvedest tuleb märkida Suurt-Karujärve, pindalaga 16 ha ja Väikest-Karujärve, pindalaga 9 ha. Külanõukogu territooriumil on 25 ekspluateeritavat puurkaevu (tabel nr 7). Summaarne veetarbimine on praegu 85.31 kuupm/tunnis. Veetarve on täielikult kaetud põhjavee kasutamisega. Perspektiivis lisandub 4.95 kuupm/tunnis (vastavalt 700 ja 28.6 kuupm/päevas).

Põhjavesi on Nôos valdavalt pehme, šahtkaevudes tuleb enamasti nähtavale 3 - 5 meetri sügavuses. Veekandja kiht asub enamasti aluspõhjaks olevas devoni liivakivis.

Eelvoolu, normatiivselt puhastatud heitvete kogused on 51.07 kuupm/tunnis (358.13 kuupm/päevas), sealhulgas teistelt tarbijatelt vastuvõetav heitvee kogus on 4.67 kuupm/tunnis (23.34 kuupm/päevas). Kogumiskaevudesse kogutakse heitvetesid 8.56 kuupm/tunnis (52.88 kuupm./päevas).

Nr	kaev	tootlikkus	vee tarbimine	
		passi järgi	praegu	persp.lisandub

1	Luke I	25/500	13.5/111.7	1.07/7.6
2	"	16/320	"	"
3	Luke II	12/240	2.0/16.0	-
4	Laguja	-	0.09/0.8	-
5	Laguja	8/160	1.8/10.79	0.88/3.0
6	Vainu	12/240	2.43/22.05	-
7	Suntsi	4.6/92	1.36/11.4	-
8	Nôgiaru I	9/180	11.4/82.29	-
9	Nôgiarull	18.0/360	6.66/64.0	-
10	Aiamaa	6.0/120	2.16/20.70	-
11	Tähe	7.5/150	0.28/2.70	-
12	Solba	5.5/110	0.60/2.66	-
13	Soone	5.4/108	1.38/13.15	-
14	Mariksoo	7.2/144	2.79/26.53	-
15	Kolga	12/240	2.14/20.5	-
16	Meeri	4.8/96	2.34/16.34	-
17	Nôo I	14.4/28	83.03/18.85	-
18	Nôo II	7.0/140	23.27/201.35	-
19	"	10.0/200	"	-
20	Nôo III	4.6/92	1.89/8.4	-
21	Unipiha I	-	0.89/8.45	-
22	Unipiha II	-	0.51/4.85	-
23	Tamsa	9.4/188	4.33/33.24	-
24	"	8.0/160	"	-
25	Viinamärdi	10/200	0.41/3.85	-

Tabel nr 7: Ekspluateeritavad puurkaevud, võimsused on kuupm.tunnis/kuupm.ööp.

3.4 Muud ressursid.

Nôo külanôukogu territooriumil on kasutuses veel karjäärid, millistest kaevandatava kruusa jääkvarud on karjääride lõikes seisuga 1.1.1990.a. järgmised:

	Karjäär	Jääkvaru (tuh.kuupm)
1	Aiamaa	31.9
2	Kirja	26.2
3	Laguja	190.3
4	Preediku	-

Tabel nr 8: Jääkvaru Nôo kasutatavates karjäärides seisuga 1.1.1990.a.

4. MAJANDUSTEGEVUS JA ETTEVÔTLUS.

4.1 Struktuur.

Nôo külanôukogus on tootmissfäär on küllalt kitsas. Arvestatavaid tootmisettevôtteid on siin neli, neile lisanduvad mõned uusettevôttes, aktsiaseltsid jms ettevôttes.

Põhiliseks põllumajandusliku tootmise ettevôtteks on Nôo kolhoos (vt p 4.2). Talunikud on alles oma tootmist väljakujundamas. Seni on loomata väiksemad põllumajandusliku tootmise üksused kui senine kolhoos. Ka suuremad kui talu ei ole veel tekkinud. Tõenäoliselt on selliste teke lähituleviku küsimus ja seotud ilmselt kolhoosi tootmise ümberkorraldamisega.

Arvestatavateks tööstusettevôteteks on Tartu Mööblikombinaadi "Tarmeko" Tõravere tsehh, kus põhilisteks tootmisartikliteks on mitmesugused toolid. Samuti tegeleb Nôo alevikus Tartu Piimakombinaadi Elva jaoskonna Nôo juustutsehh, kus Eestis ainsana toodetakse juustu "Hollandi kera".

Samuti asub Nôos hauasammaste töökoda, mis nüüd Tartus kooperatiivi juurde kuulub.

Illi külas tegutseb mitmesuguste istikutega kauplev Elva raudtee puukool.

Lisaks tabelis nr 9 toodutele asub Nôo külanôukogu territooriumil veel 37 aianduskooperatiivi, mis põhiliselt paiknevad kõik külanôukogu Elvapoelses otsas. Aianduskooperatiivid moodustasid oma koordinatsiooni nõukogu, mis on põhikirjaline organ ja tegutseb kõigi olemasolevate aianduskooperatiivide

huvides. Kokku on Nõo külanõukogu territooriumi aianduskooperatiivides 633 suvilat.

Nr	nimi	töötajate arv	põhifondide käive jääkmaksumus (tuh.rbl)	töötasu
1	TTK"Betto"	-	-	-
2	Ü/E"Astrodata"	-	-	-
3	A/S"Bitter" -	-	-	-
4	A/S"Vigor"	5	- 492.6	75.7
5	TTK"Uno"	1	- 4.1	0.3
6	TTK"Hame"	4	- 1.1	0.7
7	A/S"Rahkoi" -	-	-	-
8	A/S"Bonus"	-	-	-
9	A/S"Oskar"	-	-	-
10	Nõo apteek	5	- 72.1	16.0
11	Ambulatoorium	14	7.8 -	43.6
12	Nõgiaru VÄP	2	0.2 -	2.1
13	Laguja VÄP	1	-	-
14	Nõo raamatuk	1	0.2 -	3.9
15	Nõgiaru raamatuk	1	-	3.1
16	Luke raamatuk	1	0.1 -	3.5
17	Kult.maja	3	49.9 -	9.0
18	Nõo LPK	29	-	48.0
19	Nõgiaru LPK 6	-	-	8.7
20	Luke LPK	6	-	11.0
21	Nõo KK	125	1356.3 333.7	245.5
22	Laguja algk 3	4.7	8.2 5.3	
23	Meeri EIK	48	682.5 273.2	107.5
24	Tõravere LPK	11	3.5 32.8	17.4
25	Tõravere söökl	3	- 43.2	7.6
26	Nõo KK söökl	4	- 102.3	12.1
27	Nõo einelaud	-	-	-
28	Nõgiaru kaupl	2	-	-
29	Nõo tööst.kaupl 3	0.4	409.7	7.7
30	Luke kaupl	2	1.3 295.1	8.1
31	Laguja kaupl	1	-	-
32	Tõravere kaupl	2	0.2 314.4	8.6
33	Tamsa kaupl	1	0.1 167.7	4.6
34	Meeri kaupl 1	0.1	60.3 2.0	
35	Nõo toidukaupl	6	0.2 1269.5	27.9
36	Varumiskontor	1	- 758.6	4.8
37	Nõo kolhoos	879	17951.0 9383.0	2768.0
38	Nõo vanadek	15	382.0 544.0	47.0
39	Nõo RSN TK	5	-	40.8
40	Spordikool	-	-	-
41	Elva rtd puukool -	-	-	-
42	Tõravere AAI	148	5905.5 4.0	552.4
43	Tõravere metrol	-	-	-
44	"Tarmeko" jaosk	51	32.0 2839.0	226.0

45	Nôo muusikakool	17	10.2	-	44.0
46	õigeusu kogudus	-	-	-	-
47	EELK kogudus	-	-	-	-
48	Nôo juuksur	1	-	1.4	0.6
49	Laguja sidej	1	-	1.0	3.1
50	Luke sidej	2	-	2.3	4.0
51	Nôo sidej	9	-	9.6	24.5
52	Tôravere sidej	2	-	8.5	4.2
53	Tartu PTK Elva j	57	295.0	2962.0	196.4
54	A/S"Urania com"	8	128.0	337.0	11.5

Tabel nr 9:Nôo külanôukogus asuvad asutused ja ettevõtted

Ehitusettevõtetena tuleb ainsana arvesse A/S"Vigor", mis on tekkinud Elva MEK-i baasi ja edukalt tegutseb olles saavutanud nagu tabelist näha (tabel nr 9) poolemiljonilise käibe..

Nôos asuv TTK"Hame" on õmblustooteid valmistav kooperatiiv, mis õmblusettevõttest "Mareta" eraldus. Nad suudavad oma tagasihoidlike võimsuste juures Nôo elanikele pakkuda vajalikku teenust, tihti ei pääse kõik soovjad jutule, sest tahtjaid on palju ja ka järjekord vastav. Kui lahendada selle kooperatiivi ruumide laiendamise probleemid, siis oleks see kooperatiiv suuutline oma tootmist oluliselt suurendama.

Tôravere instituudi juures loodud Ü/E "Astrodata" ja A/S "Urania com" on elektroonikaga tegelevad firmad. Samas loodud A/S "Rahkoi" on aga akadeemilisema suunitlusega ning loodud Karjala kaljujooniseid uuriva Muinasteide Seltsi finantseerimiseks.

4.2 Nôo kolhoos.

20.02.1961.a. moodustati kolhoosi "Uus Elu" ja V.I.Lenini nim. kolhoosi ühiskoosolekul üks majand, mille nimeks sai kolhoos "Edasi".

Tartu Rajooni TSN TK otsusega nr 37, 03.02.1971.a. liideti "Edasi" kolhoos Nôgiaru sovhoosiga. Kolhoos "Komnoore" liideti Nôgiaru sovhoosiga 15.02.1965.a.

Seega asus 1. jaanuariks 1975.a. Nôo külanôukogu territooriumil Nôo ja Nôgiaru sovhoosid.

ENSV MN korraldusega nr 68k, 07.02.1975.a. ja vastava Tartu Rajooni TSN TK Põllumajandusvalitsuse juhataja käskkirjale nr 9, 18.02.1975.a. liideti Nôgiaru ja Nôo sovhoosid. Nimeks jäi Nôo sovhoos, mis aprillis 1988.a. reorganiseeriti kolhoosiks, millisena tänaseni tegutseb.

Nôo kolhoos koosneb viiest osakonnast, milliste keskused on vastavalt Nôgiarus, Meeril, Nôos, Lukel ja Tamsal. Majandi üldpindala seisuga 1. jaanuar

1991.a. oli 12 888 ha, millest haritavat maad 7585 ha (59 %) ja sellest omakorda oli kuivendatud maid 5426 ha (72 %).

Nõo kolhoosi põhiliste majandusnäitajate seis 1990.a. andmete põhjal on kokkuvõtlikult järgmine:

- teravilja ning kartuli saagikus 1990.a. (ts/ha)
 - teravilja punkrikaal 34.7 (31.8)⁺
 - + +- 27.1 (25.6)
 - kao % 21.9 (19.5)
 - kartul 85 (109.7)
- karjamaa saagikus (sü/ha)
 - 1989.a. 2708 (3248)
 - 1990.a. 3235 (2951)
- kõigi rohumade saagikus (sü/ha)
 - 1989.a. 2927 (3062)
 - 1990.a. 2931 (2841)
- toodetud sü-sid haritava maa 1 ha kohta
 - 1989.a. 3245 (3442)
 - 1990.a. 3225 (3033)
- loomakasvatus 1990.a. kohta seisuga 1.1.1991.a.
 - piima (t) 5233 (93 % e a)
 - piima lehma kohta (t) 3890 (90 % e a)
 - veiste arv 3890 (90 % e a)
 - lehmade arv 1883 (-159 e a)
 - varutud liha kokku (t) 1356 (82 % e a)
 - lepingute arvel liha (t) 1220 (88 % täitm)
 - sigade arv 5587 (84 % e a)
- veiste leukoosi seisuga 1.1.1991.a.
 - 1990.a. avastatud 566 e 16 %
 - haigete loomade asukohad: Vainu 195, Luke 104, Aiamaa 183, Soone 100, suurfarm 524, Mariksoo 87
- rahalisi vahendeid kokku 220 tuhat rbl
- lühiajalisi laene kokku 2.303 milj.rbl (maak. suurim)
- masinaid ja seadmeid 1990.a.
 - algul 2843
 - lõpul 3133
- 1 ts teravilja omahind 18.16 (16.67)
- 1 ts kartuli omahind 34.4 (25.16)
- 1 ts piima omahind 40.5 (35.46)
- 1990.a. põllumaj. kogutoodang 7 153 000.- (82 % e a)
- kogutulu 3 434 000.- (97 % e a)
- kasum 831 000.- (82 % e a)
- traktoreid kokku 251, sealhulgas riikl. sektoris 154 ja erasektoris 97, teraviljakombaine 24
- haritavat maad ühe traktori kohta 28.3 ha
- ühe kombaini kohta 296.6 ha

Juba sovhoosi reorganiseerimisest saadik on plaanitud kolhoosi viis osakonda muuta iseseisvateks majandusüksusteks. Mitmesugustel põhjustel

on see senini toimumata. Sellise suure üksusena kolhoos ennast enam ei õigusta ja ilmselt mingi jagunemine väiksemateks üksusteks seisab ees. Jagunemine osakondade järgi on mõeldav ja hästi teostatav kuna osakondade profileeritus on tugev. See looks soodsa võimaluse ka nende üksuste omavaheliseks tööjaotuseks ja koostööks.

4.3 Nõo külanõukogu tootmisettevõtete organisatsioon.

Kui käsitleda Nõo külanõukogu tootmispotentsiaali, siis on mõttekas vaadelda vaid nelja ettevõtet.

Nõo kolhoos kui tootlikku tervikut peaks ootama ühest küljest jagunemine väiksemateks ja elujõulisemateks tootmisüksusteks. Teiselt poolt oleks nendes kolhoosi osades, kus rentaablus madalaks võib jääda, ehk mis ennast lihtsalt ära ei suuda majandada (Meeri, Tamsa) mõeldav minna radikaalselt talude loomise teed. Radikaalselt selles mõttes, et talude tekke soodustamiseks kasutada ära osakondade vara, millised osakute või mõnel muul põhimõttel välja jagada just talumajapidamist alustavatele inimestele. On usutav, et mõnestki nn tervikvarast saaks soovijate olemasolul luua omaette tootmisüksuse ja neile see erastada. Arvestades, et kolhoosil on põhivahendite jääkväärtus ligi 18 miljonit, siis saaks leida ka lahenduse tekkinud võlaga seotud probleemidele.

Tartu Mööblikombinaadi "Tarmeko" Tõravere tsehh, mis tegelikult Vissi külas asub suudaks oma varustusprobleemide lahendamisel edukalt tegutseda iseseisva üksusena. Pool selles tsehhis rakendatud tööjõust on kohalik, teine pool on valdavalt jaolt Elvast pärit. Tsehhi ligi kolmemiljoniline käive on heaks eelduseks, et soovi korral lahendada ka tehnilised probleemid, mis amortiseerunud seadmete väljavahetamisel võivad tekkida. Hoonete osas on esialgu tootmist oluliselt laiendamata võimalik rahuldavalt tegutseda.

Heade eeldustega on Nõo külanõukogus asuv Tartu Piimakombinaadi Elva jaoskonna Nõo juustutsehh. Arvestades kasvavat talumajapidamiste kasvu oleks selle tsehhi baasil võimalik tulevikus arvestada ettevõttega, mis tugineks kohalikule toormele. Tsehil on korralik hoone ja kõrvalhooned. Juustutsehi puhul on suurimaks probleemiks temaga seotud reostus. Probleem on üles kerkinud juba ammu, kuid senimaani rahuldavalt lahendamata. Kunagi väljaehitatud puhastusseadmed oma funktsioone ei täida ja kogu reostus satub ojasse ja pinnavette.

4.4 Transport ja side.

Nõo külanõukogu transpordivõimalused on eelkõige seotud ja lahendatud Tartu-Elva-Valga maantee baasil. Nn tunnibuss suudab kõik maanteele lähedale jäävate külade elanike vajadused rahuldada. On mõningaid probleeme veel mõne peatuse asukohaga, mis võiksid ratsionaalsemates kohtades asuda.

Tartu-Elva maanteest lääne poole jäävate kaugemate külade elanike (Meeri, Keeri, Nõgiaru, vt tabel nr 1) jaoks on arvestatavad kolm päevajooksul neid külasid läbivat bussiliini. Inimesed kasutavad lisaks neile kolhoosi ja muud ametkondlikku transporti nii poes käimiseks kui muu transpordini jõudmiseks.

Maanteest ida poole jäävate külade (Laguja, Luke, vt tabel nr 1) teenindamiseks transpordiga on tingimused natuke paremad. Otepää ja Valga suunalisi, samuti ringiga Elvasse sõitvaid busse on päevas olenevalt marsruudist kuni viis.

Kaugemate külade puhul ja eriti Laguja piirkonda jäävate jaoks on palju halvem lugu ühenduses Nõoga. Kui omavalitsusliku staatusega seoses asutustel ja inimestel vajadus valla keskses käia kasvab, siis seda saavad nad teha mõne bussiga päevas või astuda jala. Mainitud Laguja piirkonna inimestel, kes on paljudes küsimustes Elvaga seotud peavad kasutama Nõkku jõudmiseks teed Elva kaudu.

Oluliselt leevendab, eriti vara hommikul nii Elvasse kui Tartusse töötleminejate ja sealt saabujate sõiduvõimalusi raudtee, millel kurseerib päevas üheksa reisi.

Kogu külanõukogule on probleemiks õhtune Tartust kojujõudmine. Ainult suviti käib hiline rong, kuid enamikul ajal on viimaseks transpordiks kell 22.05 väljuv buss. Tõenäoliselt tuleb leida võimalus hilise või paari bussi kurseerimiseks Tartu-Elva suunal ka hilja õhtul ja aastaringelt. Inimesed oleks nõus maksma kahe kuni kolmekordset hinda. Selliselt paraneks ka ühendus pealinnaga, kust õhtuse transpordiga saabudes on ainukeseks võimaluseks takso.

Telefonide osas on paremini varustatud piirkonnaks Tõravere alevik, kus asuv 400 numbriga jaam suudab katta kõik aleviku ja lähema ümbruse vajadused. Puuduseks on kaugvalimise puudumine. Nõo alevikus, kus valmis hiljuti uus, samuti 400 numbriga jaam, puhul on põhiliseks probleemiks kaablite puudus. Jaam lubaks vajadusi oluliselt rohkem rahuldada. Teised külanõukogu piirkonnad on suhteliselt juhuslikult telefonidega varustatud. Eriti halb on side külanõukogu siseselt. Liinide kvaliteeti näitab asjaolu, et Tõraveres ei saa liinitehnilistel põhjustel töötada telefax.

4.5 Talumajapidamised.

Seisuga 1991.a. mai on Nõo külanõukogu territooriumil loodud kolmekümne viiele talumajapidamisele eraldatud kokku 379.2 ha maad (tabel nr 10). Valdavalt on eraldused tehtud Nõo kolhoosi maaeraldusest. Selle kõrval on üksikuid eraldusi Tartu ja Elva Metsamajanditelt ning Elva sovhoosilt. Seniasutatud talude maaeralduse keskmiseks suuruseks tuleb 10.8 ha maa üldpinda talu kohta. Haritava maa osa on erinev. On talusid, kus haritavat maad on vähe ja ühel talul ei ole seda üldse, kuid keskmiselt on haritava maa osa eraldatud maadest 50 kuni 60 %.

Lähemas tulevikus on oodata veel ligi neljakümne maaeralduse kohta maakonna valitsuse otsust, kolhoosi volinike koosoleku positiivne seisukoht nende kohta on juba olemas.

Valdavalt on talude tagastamine toimunud nende seaduslikele omanikele või nende seaduslikele järeltulijatele-pärijatele. Taotlejate hulgas on lisaks neile ka selliseid, kes ostuteel antud talukohas olevad hooned on omandanud ja nüüd vastavat talukohta ka taotlenud. Sellistel juhtudel on kindel, et antud maa seaduslikud omanikud seda taotlema ei hakka ja on selleks ka kirjaliku volituse andnud.

Talude tagastamisel omanikele on suureks probleemiks vahepeal nendess taluhoonetesse heausklikult elama asunud või asustatud elanikud. Sellisel juhul jääb probleem elaniku ja omaniku

Nr	talunr	taluniku Nimi	otsuse nr ja kuupäev	maad (ha) asukoht
1	6	Peeter Jürken	17.08.88.Nr191	12 Vissi
2	26	Lembit Ilves	22.03.89.Nr 76	6 Meeri
3	27	Nikolai Alasepp	22.03.89.Nr 76	11 Tõravere
4	30	Enno Voore	22.03.89.Nr 76	11 Meeri
5	31	Tõnu Vanka	22.03.89.Nr 76	15 Meeri
			16.08.89.Nr209	5 Meeri
6	34	Enn Mikvelt	22.03.89.Nr 76	6 Nõgiaru
			16.08.89.Nr209	8 Nõgiaru
7	36	Lembit Kala	22.03.89.Nr 76	2 Altmäe
8	61	Evald Pärsikivi	24.04.89.Nr144	6 Keeri
9	81	Tõnu Mets	16.08.89.Nr209	6 Meeri
10	114	Valvo Võru	24.11.89.Nr290	3 Meeri
11	115	Hilja Oesso	24.11.89.Nr290	5 Nõgiaru
12	116	Ülo Kivirand	24.11.89.Nr290	8 Vissi
			08.03.91.Nr 63	10.5 Vissi
13	117	Ants Paavel	24.11.89.Nr290	10 Meeri
14	132	Heino Henno	13.12.89.Nr313	13 Ennu
15	133	Kalev Räisa	13.12.89.Nr313	13 Illi
				4 Illi
16	163	Margus Tigane	21.02.90.Nr 48	21 Laguja
17	164	Henn Leitu	21.02.90.Nr 48	13 Tõravere
18	173	Rudolf Kuiv	28.03.90.Nr101	4 Vissi
19	174	Vello Kade	28.03.90.Nr101	9 Tõravere
20	253	Olev Sannamees	18.04.90.Nr126	9 Nõo
21	320	Riina Laugamõts	30.05.90.Nr179	6 Illi
			23.01.91.Nr 12	3.3 Illi
22	323	Olev Sööt	30.05.90.Nr179	9 Aiaa
23	363	Einar Toots	18.06.90.Nr198	7 Keeri
24	403	Heiki Vinn	06.09.90.Nr277	3 Keeri
25	411	Lembit Räisa	30.10.90.Nr338	9 Altmäe
26	494	Karin Sarapuu	08.03.91.Nr 63	15.2 Voika

27	495	Valev	Tammiste	08.03.91.Nr 63	5 Vissi
28	496	Meeta	Trei	08.03.91.Nr 63	7 Keeri
29	497	Peeter	Mossin	08.03.91.Nr 63	4 Vissi
30	498	Hans	Sild	08.03.91.Nr 63	9.8 Kolga
31	519	Eerik	Kurrot	27.03.91.Nr 80	11.1 Keeri
32		Neeme	Erkmaa	24.04.91.Nr109	44.5
33	581	Avo	Kala	24.04.91.Nr109	5.5 Nôo
34	582	Elve Urbas		24.04.91.Nr109	4.9 Nôo
35	585	Ain	Veenpere	24.04.91.Nr109	24.4 Luke

Tabel nr 10:Nôo külanôukogu talunikud seisuga mai 1991.a.

enda vaheliseks. Seadusandlus ei suuda veel tagada sellise olukorra seaduslikku lahendamist osapooltele vastuvôetavas korras. Samuti ei ole ka sellises olukorras kummalgi mingit garantiid.

4.6 Uute talude teke.

1990.a. lõpuks asutatud ja tänavusel aastal juba toodangut andvate talude toodangu prognoos oleks ligikaudu järgmine:

- liha (eluskaalus) 38.2 t,
- piima 36.0 t,
- kartulit 56 t.

Tabel nr 11:1991.a. toodangut andvate 25 talu planeeritav toodang.

Lisaks sellele tegelevad talunikud veel seemnekasvatusega (sellest galeega seemet 900 kg) ja hobusekasvatusega.

Talumajapidamise tuleviku määravad kaks faktorit:

- 1) majandi jagunemisel saadavad võimalikud osakud ja tagastamise vorm (rahaline või esemeline jne),
- 2) olemasolevate nn eramajapidamiste muutumine talumajapidamisteks selle juriidilises vormis.

Nôo kolhoos on asunud arvutama välja osakuid. Osakute tagastamisel talunikele oleks neile kõige suuremaks abiks, kui nad saaksid oma osakud kätte natuuras (tehnikas, hoones jne).

Talumajapidamiste potentsiaaliks on eramajapidamised. Seda potentiaali saab hinnata nende planeeritava toodangu järgi. Tänavuseks aastaks on see kontingent planeerinud toota piima ligikaudu 1000 t, mis praegu talunike tootmise oluliselt ületab. Ka liha tuleb erasektorist loodetavasti enam kui talunikelt, ligikaudu 220 t.

Talunike hulgas on ülekaalus liha tootmine, millega tegeleb talebi 11 kahekümne viiest talunikust viisteist. Piima toodab neist kaheksa ja kartulit kaksteist talupidajat.

Nôo külanõukogu territooriumil võiks soodsatel oludel oodata talusid kuni kolmesaja ringis. Omal ajal oli Nôo kihelkonnas (306 ruutkilomeetrit) 716 talumajapidamist.

4.7 Looduskaitse.

Keskkonna-alastest küsimustest on valusaimaks probleemiks põhjavee saastatus. Selle tulemusel madalamate põhjavee horisontide vesi ilma keetmata kasutamiskõlbmatu ja tuleb puurida üha sügavamaid puurkaeve. Enamik salvkaeve, eriti asulate ja tootmisüksuste lähedal, on samuti ohtlikult reostatud.

Üheks saasteallikaks on Nôos asuv Tartu Piimakombinaadi Elva jaoskonna Nôo juustutsehh. Selle juurde rajati kunagi puhastuseadmed kuid need on praktiliselt rivist välja langenud.

Tõravere Instituudi juures on heitvete puhastamine rahuldavalt korraldatud, kuid ka siin on veehorisondid juba osalt saastatud.

Külanõukogus on kaks ametlikku prügimäge, üks Nõgiaru küla lähedal, millega ei ole probleeme. Halvasti on korraldatud Laguja küla lähedal olev prügimägi, kuhu ka Elvast prahti tuuakse. Kõige hullem on see, et sinna sattus vahepeal vedelaid jäätmeid, mis süttisid ja lisaks pinnase reostamisele saastasid ka õhku. Lisaks neile kahele on veel palju ebaseaduslikke prahi mahapanekukohti, mida võib loetleda üle saja.

Ilmselt tuleb keskkonnakaitsealase kontrolli ja vastavate tingimuste loomiseks keskkonnohutu tootmise korraldamiseks vallas sisse seada keskkonnanõuniku ametikoht. Kahjuks on vastav seadusandlus veel samuti puudulik.

5. FINANTSRESSURSID JA VALLA EELARVE.

5.1 Külanõukogu 1991.a. eelarve.

Nôo külanõukogu eelarvele on praeguseks üle antud Tõravere Lastepäevakodu, Laguja Algkool ja kolm külaraamatukogu. Samuti on eelarvesse antud osa kommunaalmajandusest, surnuaia ülalpidamine ja kolme Elva Kommunaalkombinaadi halduses oleva meie territooriumil asuva maja kapitaalremondi kulud.

Nôo külanõukogu 1991.a. eelarve tulud moodustuvad järgmiselt:	
ettevõtte tulumaks (35 % 42 860.- -st)	15 000.-
üksikisiku tulumaks (100 % 648 000.- -st)	648 000.-
maamaks (100 % 270 000.- -st)	270 000.-
riigilõiv (100 % 1 500.- -st)	1 500.-
tegevusloa maks (100 % 500.- -st)	500.-

Kokku 935 000.-

Külanõukogu eelarve kulud on määratudki eelkõige kohalikule eelarvele üle antud asutustega ja kokkuvõtlikult on ta 1991.a. järgmine.

elamufondi kapitaalremont			100 000.-
asula heakord			20 000.-
Nõo kalmistu			4 000.-
Tõravere LPK			47 940.-
selles:	art 1	32 390.-	
	art 2	2 260.-	
Laguja algkool			15 840.-
selles:	art 1	10 450.-	
	art 2	390.-	
Luke, Nõgiaru ja Nõo raamatukogud			11 400.-
selles	art 1	8 400.-	
	art 2	1 680.-	
kodune hooldusabi			3 600.-
sotsiaalkompensatsioon			70 560.-
külanõukogu halduskulud			52 270.-
selles:	art 1	38 140.-	
	art 2	7 630.-	
	art 3	3 000.-	
	art 4	200.-	
	art 12	3 000.-	
	art 18	300.-	
	kokku		325 610.-

Eelarves on moodustatud kassaline käibefond suurusega tuhat rubla ja külanõukogu nõ osaleb maakonna ürituste finantseerimisel summaga 611 840.-.

5.2 Nõo valla territooriumilt laekuvate tulude hinnang.

Kahjuks ei saa me võimalike hinnangute tegemisel lähtuda muust kui olemasolevatest seadustest.

Põhiliseks eelarvesse laekuvaks tuluks on üksikisiku tulumaks. 1. jaanuari seisuga on valla territooriumil 3511 alalist elanikku. Kui keskmine eluiga on 72 a, ja oletades, et töövõimelisi on umbes samapalju kui tööealisi, st ligikaudu 1800, saame lähtuvalt keskmise palga suurusest hinnata võimalikku tulumaksu massi. Kui võtta keskmine palk suurusjärgus 450.-, siis praeguse seaduse järgi laekuks ligikaudu 1.4 miljonit rubla.

Maamaks, mis samuti praegu kohalikku eelarvesse peaks hakkama laekuma ei saa langeda ilmselt väiksemaks kui ta on planeeritud praeguste maakasutajate järgi. Maamaksust peaks laekuma ligikaudu 270 000.-. Oletada võib, et maamaks ei lange, küll aga võib maamaksu mõjutada maakasutajate struktuuri muutus, mille käigus praeguse põhilise maksja, kolhoosi osa langeb.

Suhteliselt suur on kohalikesse tuludesse laekumine ka ettevõtete tulumaksust. Kui see jääb samale tasemele, siis on ta ligikaudu 15 000.-. Tänavu on kohalik kolhoos ennast kahjudega töötavaks kuulutanud, nii et ettevõtete tulumaks tulevikus võiks ainult suureneda.

Väiksemaid makse saab hinnata kui võtta arvesse vastavaid laekumisi 1990.a. jooksul ja 1991.a. esimese kvartalis. Hinnates saame need järgmised:

riigilõiv	8 600.-
hoonete ja maamaks	1 200.-
sõidukimaks	12 000.-
tegevusloa maks	2 800.-

Nendest maksudest peaks laekuma ligikaudu 25 000.-.

Kui vaadelda vallas võimalusi kohalike maksude kehtestamiseks, siis eelkõige tuleks Nõo vallas kõne alla suvilate mingil kujul maksustamine. Kokku on meie territooriumil 633 suviat, millised on koondunud suvilakooperatiividesse. Arvestades nende puhul maksuga, mis aastast ei ole alla 100.-, siis koos eelpool toodud muude väiksemate maksudega võiks saada täiendavaid laekumisi mitte alla 100 000.-.

Seega võiks tehtud hinnangute järgi hinnata Nõo valla territooriumilt laekuvaid makse küündivat kuni 1.8 miljoni rublani. Loomulikult on need hinnangud jämedad ja seadusandluse muutus võib tehtud hinnanguid oluliselt muuta. Kuid ühe järelduse võib teha siiski, Nõo vald on oma sissetulekute osas suhteliselt heas olukorras. Võib oletada, et see on tänu valla piisavalt suurtele mõõtmetele. Tuginedes ka põhjanaabrite kogemustele ei ole väikesed vallad majanduslikult tugevad ja vajavad suuremat riigipoolset toetust. Teiselt poolt hakkab muidugi valla suurust määrama tema funktsioonide ratsionaalsus ja inimeselähedus, mida vallalt nõutakse.

5.3 Maksusoodustuste põhimõtted.

Kuna maksusoodustuste andmine on kohaliku volikogu pädevuses, siis saab see olla ainukeseks vahendiks koos võimaliku krediitpoliitikaga mehhanismiks, millega kohalikku majanuselu ja ettevõtlust juhitakse.

Nagu eelarve hindamisel näha, võib ettevõtte tulumaksu ja tegevusloamaksu osas teha soodustusi suhteliselt julgesti, ilma, et see eelarvet oluliselt kahjustaks. Nende maksude osas soodustuste andmine võib aga oluliselt toetada kohalikku ettevõtlust ja selle arengut.

Maksupoliitika peab lähtuma põhimõttest, et maksusoodustusi saab anda ainult valla sotsiaalmajanduslikule arengule positiivselt mõjuva ettevõtluse puhul.

Tõenäoliselt tuleks viimases järjekorras arvesse soodustused maamaksu ja isikutulumaksu osas. See mõjutaks oluliselt ka praegu kehtiva seadusandluse järgi valla eelarvelisi tulusid.

5.4 Eelarveliste kulude struktuurne hinnang.

1991.a. eelarve alusel on Nõo külanõukogu halduskuludeks üle viiekümne kahe tuhande rubla, millest ligi nelikümmend tuhat on palgafond. Selle palgafondi piires on praegu täiesti võimalik asuda valla täielikumale haldamisele. Sellised funktsionaalsed ametikohad, nagu raamatupidamine, sotsiaalnõunik, maanõunik ja valla kantselei on algatuseks piisavalt komplekteeritud. Sellelt baasilt saab minna ka haldamise mahu suurendamisele. Tulevikus oleks vajalik esimeses järjekorras veel täita järgmised ametikohad: kaks sotsiaaltöötajat, maakorraldaja, kaks raamatupidajat, keskkonnainõunik, vallainsenere kommunaalnõunik ning kindlasti üks või isegi kaks põllumajandusnõunikku. Koos vajalike muude majanduskuludega nõuaks selline kohtade komplekteerimine halduskulude kasvu kolm kuni neli korda, seega ligikaudu tõuseks need 200 000.- rublani. Üldisest eelarve hinnangust on see natuke üle kümne protsendi.

Praeguste kohalikul eelarvel olevad sotsiaalsfääri asutused moodustavad kõigist sellistest asutustest 20 %, kokku on neid vallas 26. Kohalikul eelarvel olevate ettevõtete eelarve on kogu eelarvest üle 75 tuhande rubla. See ei holma nende asutuste kapitaalehituse ja -remondiga seotud kulutusi. Kui seda arvestada, siis kogu sotsiaalsfääri jaoks tuleks arvestada tulevikus mitte vähem kui poolmiljonit rubla. Lisades sellele hinnangule kapitaalmahutused, tuleks seda summat kuni viis korda suurendada, seega oleks see kuni 2 miljonit rubla.

On lihtne näha, et vaatamata tulude suhteliselt soodsale hinnangule tuleb arvestada, et kapitaalehitustega seotud kulutused käivad kohalikul eelarvel üle jõu.